

ТУРИЗМ TOURISM

FTAMP 06.71.57

Г.И. Ешенкулова¹, А.Г. Гиззатжанова², А.К. Кусаинова³

¹Эксетер университеті, Эксетер, Ұлыбритания

*²³Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
(E-mail: ¹g.yeshenkulova@exeter.ac.uk, ²Azhar_78@mail.ru, ³ainura_kkk777@mail.ru)*

Шекаралық аймақтағы туристік кластердің даму ерекшелігі: Аустриялық жол

Аннотация. Қазіргі кезде Қазақстандағы туризмнің даму кезеңінде туристік қызметтің әлеуметтік-экономикалық тиімділігін арттыруға көмектесетін кластерлік тәсіл қолданылады. Кластерлерді әзірлеудің негізінде айрықша қайталанбайтын туристік өнімді қалыптастыру жүріп жатыр. Зерттеушілердің бағалауы бойынша шекаралық аудандарда туристерге қолжетімді даму әлеуеті жоғары шекаралық туризм қалыптасады, осыған орай, елімізде кластерді дамытуға мүмкіндік беретін аймақ ретінде Шығыс Қазақстандағы шекаралық туристік кластерін аламыз, оның негізгі екі дестинациямен, яғни Қатон-Қарағай Мемлекеттік ұлттық табиғи паркі мен Марқакөл Мемлекеттік табиғи қорығын бір туристік өнім ретінде ұсыну көзделеді, сондықтан екі объектіні бір туристік кластерге біріктіріп дамыту қажет екені анықталды. Аталған мәселелерді шешу үшін Қатон-Қарағай ұлттық паркі мен Марқакөл мемлекеттік қорықтарының арасын жақындататын Аустралиялық жолды пайдалануды ұсынылады.

Түйін сөздер. Тұжырымдама, шекаралық кластер, Аустриялық жол, айналма жол.

Өндірістік, әлеуметтік және нарықтық инфрақұрылымдар мемлекеттің индустриалды-инновациялық дамуын тиімді жүзеге асырудың негізгі факторлары болып табылады, осыған орай, президентіміз Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан-2050» стратегиясы атты халыққа жолдауында: «Қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» республика алдына 2050 жылға қарай әлемнің отыз дамыған елінің қатарынан табылуды мақсат етіп қойды, стратегияны іске асырудың басты құралы кластер болуы тиіс екенін баса айтамыз, өйткені сонда ғана бизнес, ғылым және мемлекеттің өзара әрекеттесуі арқылы синергетикалық нәтиже пайда болып, «үш шиыршық» моделі жұмыс істей бастайды. Осыны ескерген мемлекет басшысы, мынадай міндеттер қойды: кластерлік даму модельдерін белгілеу; перспективалы ұлттық кластерді қалыптастыру бойынша «жол картасы» мен перспективалы ұлттық кластер қалыптастырудың Тұжырымдамасын жасау [1, б.8].

Осы негізде, туризм саласын экономикамыздың маңызды саласы ретінде дамытуға арналған бағдарламалар құру өзектілігі белең алуда. Елімізді Орта Азия аймағының туризм орталығына айналдыру үшін бәсекеге қабілетті туристік индустрия құру жолдары қарастырылды және де бағдарламада «туризм» кластерінің пилоттық жобасын іске асыру қолға алынып, «Қазақстан Республикасының туристік саласын дамытудың 2023 жылға дейінгі тұжырымдамасы» әзірленді. Отандық туристік саланың орталықтары мен локомотивтеріне айналатын бес аймақ анықталды. Онда қонақүйлер жүйесі, Ұлы Жібек Жолы үлгісіндегі керуен-сарайлар мен өзге де маңызды туристік маршруттардың құрылысына жағдай жасалуда. Инвестжобалар бойынша ұсыныстар негізінде аймақтық база қалыптасты, алғашқы

кезеңде 90 инвестжоба сарапталып, жинақталды. Олардың 11-і өзекті деп табылып, 386 млн. АҚШ доллар мөлшеріндегі қаржығамемлекеттік қолдау көрсету үшін «Қазына» тұрақты даму қорына жіберілді. Салалық нарықтың ұзақ мерзімді даму үрдісіне егжей-тегжейлі талдау жүргізіліп, туристік объектілерді сегменттеу мәселелері қарастырылды және ең соңында қазақстандық туризмнің дамуы үшін қуатты мотиватор болуға лайықты іс-шара ретінде – Астанадағы «ЕХРО-2017» Бүкіләлемдік көрменің өткізілуін айтуға болады [2, б.15].

Жаһандану кезінде Қазақстанда перспективті ұлттық кластерді дамыту бәсекегеқабілеттілікті арттыруда, тікелей шетелдік инвестиция тартуда және сыртқы экономикалық интеграцияны жандандыруда тиімді механизм қызметін атқарады. Жалпы кластер дегеніміз – бұл, бір салада жұмыс істейтін, біріккен немесе бір-бірін толықтыратын кәсіпорындар мен оларға өзара жақын орналасқан және байланысқан жанама ұйымдардың тобы. Кластер ауданды немесе тіптен жақын орналасқан қала немесе көрші елді-мекенді қосып ала отырып, бір қаланы қамтуы мүмкін [3, 181 б.]. Туристік кластердің бәсекелік (экономиканың басқа салаларымен және басқа елдердің туризмімен салыстырғанда) мүмкіншілігін арттыратын жеке өлшемдерін қарастыратын болсақ, онда туризмнің кластерлік дамуының факторлар өлшемі бойынша Қазақстанда туризмді дамыту факторлары өте көп, олай болса нарықтық экономика жағдайында туристік кластерді құру экономиканың ең перспективті салаларының бірі болып табылады. Оның Қазақстандағы үлесі ЖІӨ-нің жиынтық көлемінің 0,9% құраса, ал сол уақытта дамыған елдерде туризмнің үлес салмағы 30% - ға дейін жетеді. Осылайша, Қазақстанның бәсекеге қабілетті туризмнің қалыптасқан деңгейін сақтай отырып, әлемдік туристік нарықтағы отандық туристік нарықты дамыту мүмкіндігі халықтың өмір сүру деңгейін арттыру және жұмыспен қамтуын ұлғайту, сапалы туристік қызмет үшін өсіп келе жатқан сұранысты қанағаттандыру және еліміздегі туризмнің тұрақты дамуы үшін жағдайларды қалыптастыруға жеткіліксіз болып отыр. Туристік қызметтің даму мотивтері мен басымдықтарын, күш, мақсаттарын туристік кластер шеңберінде үйлестіру Қазақстанның Орталық Азия аймағындағы туризм орталығы ретінде қалыптасу міндеттерін неғұрлым тиімді шешуге мүмкіндік береді [4, 15 б.].

Осыған байланысты, жергілікті тұрғындардың орналасқан мекенін бұзбай, берілген аумақты пайдалануды және қорғауды жүзеге асыруға мүмкіндік туғызатын құрылым құрудың қажеттілігі туып отыр. Қазір «жаңа» шекарамен шектесетін аудандардан бөлек, мемлекеттік шекара өтіп жатқан бірқатар аумақтар экономикалық мәселелердің әсерін сезіне бастады. Сонымен қатар, жаһандану жағдайында шекаралық әріптестік тұжырымдамасы белгілі бір түрленулерді басынан өткеріп жатыр және бір мемлекеттегі шекаралық аумақтарда болып жатқан әлеуметтік-экономикалық үдерістер аймақтың экономикасының аясында басты ғылыми қызығушылық тудыратын объектіге айналды. Әлеуметтік-экономикалық және саяси жағдайлар және дәстүрлі жабық шекаралық аумақтар бір мемлекеттердегі тиімді экономикалық қарым-қатынас ортасының қалыптасуына себепкер болатындай жағдай жасалды.

Көптеген халықаралық және ұлттық деңгейдегі бағдарламалар мен нормативті-құқықтық актілер жарты ғасырдан астам уақыт бойы шекаралық аумақтарды дамытудың басты бағыттардың бірі ретінде есептелді. Шетелдік тәжірибемен салыстырғанда, еліміздің саясатына орай, жылдар бойы шекаралық аумақтардың дамуына көңіл бөлінбеді, ол өз кезегінде сол аумақтардың әлеуметтік-экономикалық дамуына әсер етті. Тек қазіргі кезде әзірленіп жатқан «туризм» маңызды рөл ойнайтын бағдарламалар жүзеге асырылып, шетелдермен байланысатын шекаралық аймақтарды дамыту қолға алына бастады [6, б.73].

Мамандардың пікірі бойынша шекаралық аудандарды дамыту төмендегі себептерге байланысты өзекті болып отыр [7, б.3]:

- шекаралық аумақтар көрші мемлекеттермен экономикалық, мәдени және гуманитарлық байланыстарды тиімді дамыту мен қалпына келтіруге, әріптестік механизмдерінде дұрыс қойылған шекаралық байланыстарды қолдануға, аймақтардың дотациялылығын төмендетуге мүмкіндік береді;

- географиялық орынды еуразиялық транзитті коридор ретінде қолдану геоэкономикалық рента үлесін алуға мүмкіндік береді;
- экономикасы дамымаған аймақтардағы трансшекаралық үдерістер жанжалдарды болдырмаудың алдын-алу шаралары мен әлеуметтік-экономикалық дамудың алғышарты ретінде орын алады.

Шекаралық туристік кластердің қызмет етуінің бірқатар ерекшеліктері туризм түрлеріне байланысты. Көбінесе туристік рекреациялық-кластерлерді құрудың негізі ретінде қысқа мерзімді туристік саяхаттар, яғни, демалыс күннің турлары алынады, ал сирек жағдайда орта немесе ұзақмерзімді саяхаттар құрайды. Салыстырмалы түрде саяхат мақсаттарында әдетте, іскерлік саяхаттар, сондай-ақ, шопингтік, мәдени-танымдық және рекреациялық саяхаттар басым болып табылады. Шекаралық туристік кластерді құрудың ерекшелігі үшін бірыңғайланған индустрия мен инфрақұрылымды құру қажет.

Шекаралық туристік кластердің дамуының жетістікке жетудегі маңызды факторлары ретінде келесі факторларды аламыз:

- іргелес мемлекеттердің аумағына туристерді өткізу пунктерін модернизациялау;
- туристерге қызмет көрсету мен медициналық сақтандыру мәселелерін шешу;
- бірыңғай туристік өнімдер, маршруттар мен дестинацияларды қалыптастыру;
- туристер үшін туристік ақпараттың қол жетімді болу мәселелерін шешу.

Осыған орай, облыстарда шекаралық туристік кластерлерді қалыптастыру шекаралық аудандардағы әр түрлі туризм сегменттерін дамытудың әлеуетін толық зерттеуге мүмкіндік береді. Бұл тәжірибе шекаралық ауданның әлеуметтік-экономикалық дамуының тиімді құралы болуына септігін тигізуі мүмкін. Қазір шетелдік ғалымдар экономикалық кластерді жіктеу белгілерін кең ауқымды қолданып, келесі параметрлер бойынша топтастырады:

- географиялық орналасуы;
- капиталдың болуы;
- жабдықтаушылардың жақындығы;
- бәсекелестіктің жағдайы;
- арнайы қызметтерге қолжетімдігі;
- еңбек әлеуетін дамытуы;
- мамандандырылған оқу орындары мен зерттеу ұйымдарының болуы;
- салалық меншіктігі және т.б.

Кластер негізінің маңызды элементтерінің бірі ретінде – географиялық орналасуды алуға болады. Шекаралық туристік кластердің қызмет етуінің бірқатар ерекшеліктері бар, ең алдымен бұл туризм түрлеріне қатысты. Шекаралық туристік кластерлердің белсенділендіру алғышарттарын төрт топқа жинақтай отырып қарастырайық (сурет 1) [6, б.74].

Жаһанданумен туындаған алғышарттар	<ul style="list-style-type: none"> • туристік рәсімдерді жеңілдету; • туризмнің индустриясы мен рекреациясын дамыту; • шекаралық аймақтардың экономикасы мен мәдениетіндегі біріктіруші үдерістері
Шекаралық әріптестік саласындағы саясат пен заңның өзгерістерімен туындаған алғышарттар	<ul style="list-style-type: none"> • шекаралық әріптестік саласының дамуы, құқықтық-нормативтік базаны құру; • шекаралардың кедергі функцияларын төмендету; • шекарадағы аумақ тұрғындары үшін шекарадан өту рәсімдерін жеңілдету бойынша келісімшарттар жасау; • шекаралық аймақтың байланыс функцияларын арттыру
Туризм саласындағы саясат пен заңның өзгерістерімен туындаған алғышарттар	<ul style="list-style-type: none"> • туризмді мемлекет экономикасындағы басым қызмет салаларының бірі ретінде тану; • кластерлік саясатты аймақ туризмін дамытудағы тиімді құралдардың бірі ретінде тану; • туристік кластерлерді құру мен дамытуда құқықтық-нормативтік базаны құру; • туризмді дамыту және реттеу бойынша құзыреттілікті мемлекет субъектілері деңгейіне беру
Туризм және рекреация индустриясының дамуымен туындаған алғышарттар	<ul style="list-style-type: none"> • туристерді ақпараттандыру және қызмет көрсету технологиясын дамыту; • бұрынғы КСРО мемлекеттерінің шекаралық аумақтарында туристік инфрақұрылымды, маршруттарды, туризм индустриясының тарихын қалыптастыру

Сурет 1. Шекаралық туристік кластерлерді дамытудың алғышарттары
Ескерту – мәліметтер [7, 3 б.] негізінде дайындалған.

«Туристік саланы дамытудың 2023 жылға дейінгі тұжырымдамасындағы» аталған алты кластердің бірі кластері – «Алтай інжуі» Шығыс аймағындағы солтүстік және шығыс бөліктерін қамтиды. Өскемен қаласы кластердің орталығы болады, мұнда 8 маңызды туристік қызығушылық орындары айқындалған: «Берел» қорғандары, «Бұқтырма» су қоймасы, Ертіс өзені – Зайсан көлі, «Қатон-Қарағай» Мемлекеттік Ұлттық табиғи паркі, Қиын Керіс тауы, Алакөл көлі, Риддер – «Батыс Алтай» мемлекеттік қорығы, Семей қаласы және Абай ауданы. «Алтай інжуі» «Табиғаттың ғажайып әлемі» ретінде сипатталып, экологиялық туризмді дамыту орталығы болады. Аталған кластерде әзірленетін негізгі туристік өнімдерге белсенді және қызық оқиғалы туризм, таулар мен көлдердегі демалыс, пантамен емдеу, гастрономдық, санаториялық-курорттық, СПА туризмі және басқалар жатады [2, 30 б.].

Шығыс Қазақстан облысының солтүстік шығыс және шығыс бөліктерін жасыл орманды, биік таулы Алтай таулары алып жатыр. Табиғаты өте көркем, екінші Швейцарияға теңестіруге де болатын, нағыз туристік ресурстардың ордасы ретінде бәсекеге қабілетті туристік орталық, яғни туристік дестинация деуге болса, осы Алтай таулары орналасқан елді-мекенді жер екі аудан еншісінде. Олар: Катон-Қарағай ауданы және Күршім ауданы. Күршім ауданының туристік әлеуетін жоғарылататын негізгі дестинацияларын (туристік ресурстарын) атап кетуге болады, яғни Алтай таулы аймағында Марқакөл көлі, Марқакөл мемлекеттік табиғат қорығы, Алтай тауының ең биік шыңы – Мұзтау, Алтай тауларының сілемдері және кішігірім мөлдір, тасқынды өзендер мен сарқырамалары орналасса, Катон-Қарағай ауданы 13 190 км², ол Шығыс аймағының 4,6% аумағын алып жатыр. Бұл ауданда Катон-Қарағай ұлттық мемлекеттік паркі, Рахманов бұлақтарының термальды көз-

дері, Берел қорымы, Көккөл сарқырамасы, тастанды биік таулы Көккөл кеніші және Ұлы Жібек жолының алтын тармағы және т.б. орналасқан.

2001 жылдың шілдесінде Катон-Қарағай ұлттық паркі құрылып қызметін бастады, ұлттық парктің негізгі міндетіне: әлемнің негізгі биотикалық кешендерінің репрезентативті үлгісі ретінде экожүйені сақтау; табиғи ортаның экологиялық әртүрлілігін қолдану; мәдени мұраның аумағы мен нысандарын сақтау; экожүйенің өнімділігін сақтау; туризмді дамыту арқылы шекаралық ауданның экономикалық дамуына қосымша күш қосуды алуға болады. Парктің аумағын: Солтүстік пен шығысында мемлекеттік шекаралар Ресей мен Қытай елдері; Батысында меридиан бойынша Медведька ауылы; Оңтүстігінде – Қытайға дейінгі Шығыс Қазақстан облысының Катонқарағай және Күршім аудандарының шекараларын қамтиды. Сол себепті, Қазақстанның Шығыс аймағында шекаралық аймақ ретінде трансшекаралық туризмді және шекаралық туристік кластерді дамытуға зор мүмкіндік бар [5].

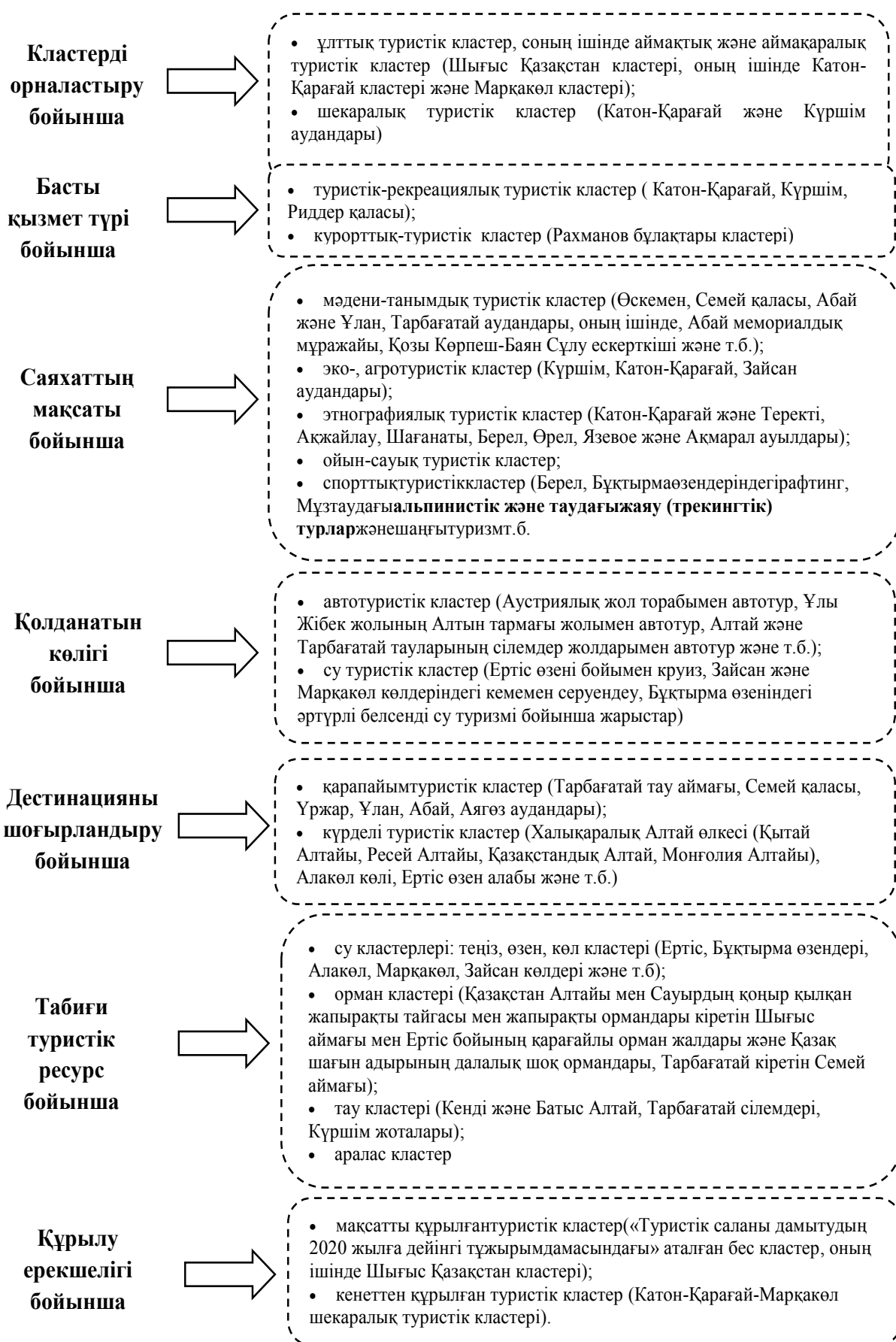
Осыған орай, ғалымдар ұсынған критерийлер бойынша туристік кластердің жіктелімін жинақтап, Шығыс Қазақстан өңірінде шекаралық туристік кластерлердің орнын анықтаған жөн (сурет 2).

Сондықтан, ғалымдар ұсынған критерийлер бойынша туристік кластердің жіктелімін жинақтап, Шығыс Қазақстан өңірінде шекаралық туристік кластердің орнын анықталды.

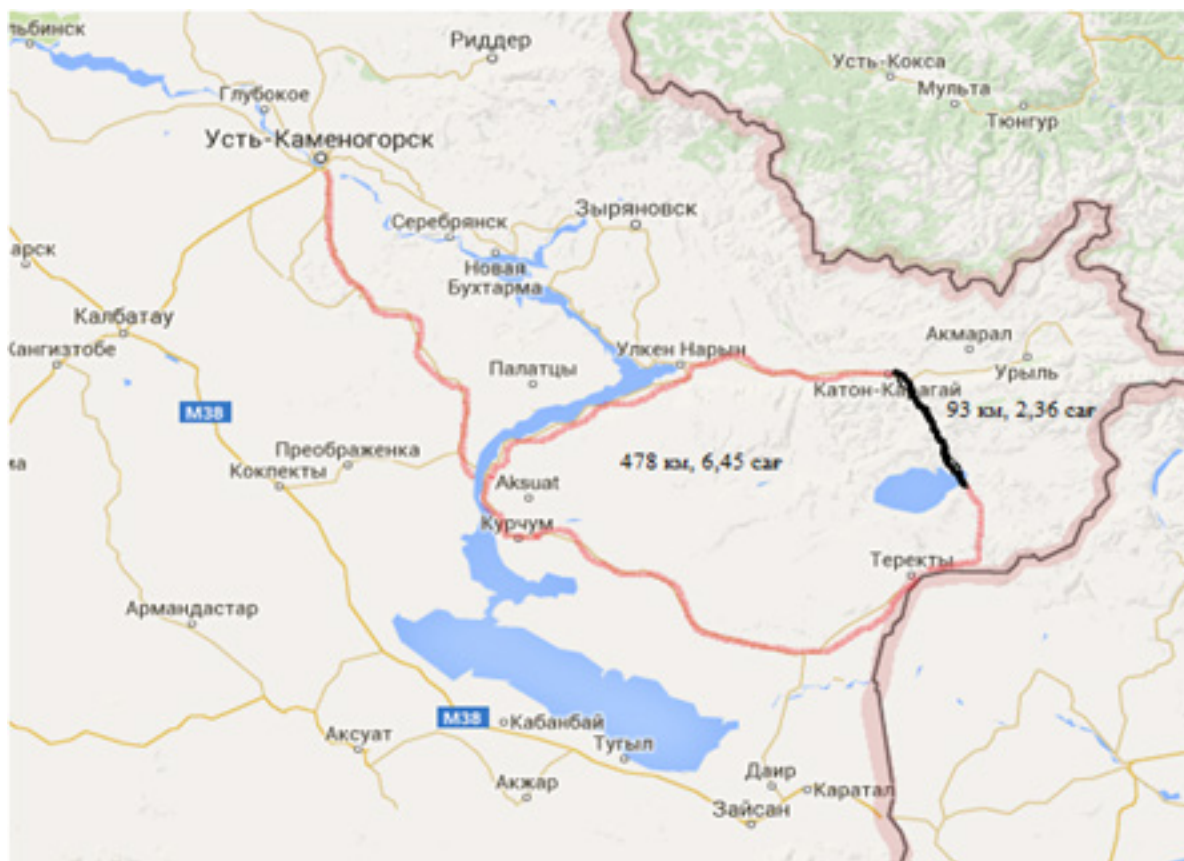
Мақсатты бағыты бойынша демалыс және рекреациямен байланысты мәдени-танымдық, жағажайлық және басқа да туризм түрлері жүзеге асырылатын рекреациялық және туристік қызметке бағытталған кластерлерді бөлу қажет. Басқа туристік кластердің мақсатты бағдары бизнес-саяхаттармен, МІСЕ-индустриямен және іскерлік туризммен байланысқан, осылайша, туристік кластерді жіктеудегі шекаралық кластерлердің орны оның орналасуы мен ұлттық туристік кластерлерге қарсы қойылуымен белгіленеді. Шекаралық туристік кластерлердің түрлерін тікелей қарастыра отырып, қазіргі кездегі азғантай саны мен болашақтағы маңызды әлеуетін ескеріп, шекаралық туристік кластерлердің ерекшелігі, басқаларға қарағанда, кездейсоқ орын алатындығын назарда ұстау керек.

Бұрын қабылданған көзқарас бойынша кластердің географиялық кластерінің ерекшеліктеріне шекаралық туристік кластерлердің субъектілерін таспалық, жұлдыздық және орташаланған деп бөлуді қарастыру керек. Біздің ойымызша, шекаралық туристік кластерлерге қатысты туристік ресурстардың басым категорияларына табиғи, мәдени-тарихи және әлеуметтік-экономикалық шарттар орын алады. Шекаралық туристік кластерде дамып келе жатқан туристік қызмет түрлері шекараның кез-келген жағына бірдей болуы мүмкін, бірақ тәжірибе бойынша, олар бір-бірінен ерекшеленеді. Осылайша, шекаралық туристік кластерлердің ұсынылған жіктелімі шекаралық туристік кластерлерді құрылымдап, жиынтықтарын сипаттауға мүмкіндік береді.

Германия елінің «IPK International» халықаралық консалтингтік компаниясының жүргізген сауалнамасы негізіне сүйенетін болсақ, Ресей және Қытай мемлекеттерінен келетін туристердің қалауы бойынша Катон-Қарағай мен Марқакөл ұлттық парктерін бір тур құрамында болуын қалайды [8]. Әсіресе, шет ел туристерін экстрималды, спорттық және оқиғалық туризм түрлері қызықтырады. Қазақстанда жағажайлық туризм түрі Каспий теңізінде, Алакөл көлі, Балқаш көлі, Бұқтырма су қоймаларын дамыту перспективті болып отыр [9, б.87]. Осыған орай шекаралық аймақта орналасқан екі объектіні бір туристік кластерге біріктіріп дамыту қажет екені анықталды, ал қарастырған теориямызға сүйенетін болсақ, оны шекаралық туристік кластер негізінде іске асыруға болады (сурет 3).

Сурет 2 - Туристік кластерлерді сыныптаудағы шекаралық кластерлердің орны.

Сурет 3. Катон-Қарағай МҰТП және Марқакөл МТҚ арасындағы айналма жол картасы. Аустриялық жол. Ескеру – авторлар [10] негізінде дайындаған

Шығыс Қазақстан облысында шекаралық туристік кластерлердің объектісі ретінде екі дестинацияны, яғни Марқакөл және Катон-Қарағай аудандарын енгізуге кедергілер бар екенін көруге болады, олар: жолдың қашықтығы, айналмалы жолдың ыңғайсыздығы, бір тәуліктен аса уақытты алуы қонақ үйді пайдалану керектігі, тамақтану объектілеріне тоқтау керектігі, тур құнының қымбаттауы, кедендік рәсімдердің баяу жүргізілуі, т.с.с.

Аталған мәселелерді шешу үшін Катон-Қарағай ұлттық паркі мен Марқакөл мемлекеттік қорықтарының арасын жақындататын Аустралиялық жолды пайдалану керек, жергілікті халық осы жолды пайдаланады. Атауы ресми болып табылмайтын жолдың «аустриялық» деп аталу себебі, 1914 жылдан 1916 жылдар кезеңінде Бірінші Дүниежүзілік соғыстың аустриялық (чех) тұтқындарының салғандығына байланысты және «адамның еңбек батырлығының ескерткіші» деуге болады. 2000 метр биіктіктегі 150 км. жуық қашықтықты алатын трассаны қайла мен күреппен салуды елестету қиын [11]. Мыңдаған адамдар опат болды деседі: біреуі биіктен құласа, енді біреуін тас басып қалған, енді біреулері мұндай ауыртпалыққа шыдамаған, жолдың айналасы табиғаттың сан алуан таңғажайып көріністеріне бай.

Аустриялық жол – Теректі ауылы мен (бұрынғы Алексеевка ауылы), Ұранқай ауылын (Марқакөл көлі), Бұрқат асуын, Бұқтырма өзенінің аңғарын байланыстырады, ұзақтығы 150 километрге жуық аустриялық жол өзінің әсемдігімен әйгілі. Аймақтың дала (шөлді-дала) зонасындағы Теректі ауылынан басталған жол солтүстікке қарай ақ және сұр мәрмәрлі әк тастармен қатпарланған, Мәрмәр асуы арқылы өтеді. Бұл арадан Қытай Халық Республикасы жағында орналасқан Аққұм құмдарының ғажайып шағылдарының көрінісі ашылады. Бұдан әрі жол теңдесі жоқ Марқакөл көлі, Қара-Қаба тау өзенінің аңғары арқылы, Қатын жотасы мен Бұқтырма өзені аңғарының көрінісі ашылатын Бұрқат асуымен (2098 м) өтеді.

Аустриялық жолдың www.google.kz бағдарламасымен есептеу нәтижесінде Марқакөл көл жағасынан Қатон-Қарағай ауданына дейінгі 98 км қашықтықты, 2,35 сағат уақытын және айналма жолдың 478 км қашықтық пен 6,45 сағат уақытын алатындығын көруге болады (кесте 1).

Кесте 1 - Аустриялық жолдың тиімділігі

Айналма жол бойынша ара қашықтық (м)	Аустриялық жол бойынша ара қашықтық (м)	Екі жол арасындағы айырмашылық (м)	Екі жолдың ақшамен шаққандағы құнындағы айырмашылығы (тг)	Есептелуі
478 (6,45 сағ)	98 (2,35 сағ)	380 (4,09 сағ)	10 368	Мөлшері 478 км аралыққа 80 л, ал 98 км аралыққа 16 л бензин жұмсалады, орта есеппе бензин бағасы 162 тг
Ескерту – мәліметтер негізінде авторлар дайындаған				

Ескерту – мәліметтер негізінде авторлар дайындаған

Кесте мәліметтері бойынша, ұсынылатын Аустриялық жолды қолдану 380 м және 4 сағатты үнемдесе, ол қаржылай көріністе, егер жеңіл көлікпен мөлшері 10 368 теңгені үнемдейді екен, сондықтан Аустриялық жолды пайдалану жергілікті тұрғындарға, ішкі туристерге және шекаралас жатқан Ресей мен Қытай елдерінен келетін туристерге, екі ауданның (дестинацияның) туристік ресурстарын айналмай-ақ, тура және қысқа жолмен жүріп өтуге болатынын көрсетеді.

«Белді дереккөзінен алынған ақпарат бойынша мұнда жұмыс істеген адамдардың саны 600-ге жеткен», - деді аустриялық тілші Лана Берндл. Журналистер деректі фильмді Аустрияның Грац қаласында өтетін халықаралық кинофестивальде таныстырды [12].

Шекаралық аймақты дамыту мақсатында екі ұлттық паркті бір туристік өнімге айналдырып, Қазақстанның Шығыс аймағында шекаралық кластерді дамыту мүмкіндігінің мол екенін көруге болады, осы уақытқа дейін оған кедергі болған мәселе айналмалы жол мен екі аудан әкімшілігінің қарамағында тіркелуінде болса, оны шешудің жолы шекаралық туристік кластерді дамыту алғышарттарын дұрыс және ретімен қолдану болып табылады.

Шекаралық туристік кластерлердің жіктелуінің мақсаттық бағыты бойынша туристік-рекреациялық шекаралық туристік кластердің құру керек екенін білеміз, біздің зерттеуіміз бойынша осындай кластерлерді құруға көбіне аумақтардың арақашықтығының алшақтығы және жолдарды өту қиындығы көп кедергі келтіреді, ал Шығыс Қазақстан аймағындағы екі ауданды жақындату үшін ата-бабаларымыз бен қазіргі жергілікті халықтың пайдаланып жүрген Аустриялық жолы туристерге үлкен ыңғайлылық туғызады және жолдың атауының өзі Аустриялық жол деп аталуы, осы аймаққа туристердің көп келуінің кепілі деуге болады, себебі қазірдің өзінде шет елдіктердің тарапынан осы жолды зерттеу басталды.

Әдебиеттер тізімі

1. Еспаев С.С., Киреева А.А. Ұлттық кластерлерді қалыптастыру және дамыту тұжырымдамасы.– Алматы: ҚР БЖҒМ ҒК Экономика институты, 2013. – 234 б.
2. «Қазақстан Республикасының туристік саласын дамытудың 2023 жылға дейінгі тұжырымдамасы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 30 маусымдағы № 406 қаулысы: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1700000406> (12.10.2017 қарау)
3. Ларионова Н.А. Кластерный подход в управлении конкурентоспособностью региона //Экономический вестн. Ростовс.гос.ун-та – 2007. -Ч.2. №1. – С.22-23.
4. Ахметжанова С.Б. О кластерном подходе к развитию отрасли // Вестник КазГАУ -2001. №1. -С.57.
5. Катон-Қарағай ауданы әкімінің ресми сайты: –URL: www.katon-karagay.vko.gov.kz (11.09.2017 қарау)
6. Кропинова Е.Г., Митрофанова А.В. Регионально-географический подход к понятию «туристско-рекреационный кластер»// Вестн. Балтийского федерального ун-та им. И. Канта – 2009. №1. –С.70-75.
7. Бойко А.Е. Формирование кластеров как инструмент повышения конкурентоспособности туристских услуг: автореф. на соиск. к.э.н.: 08.00.05, Балтийская академия туризма и предпринимательства. – Санкт-Петербург, 2011
8. «IPK International» халықаралық консалтингтік компаниясының ресми сайты. – URL: www.ipkinternational.com/ (15.03.2016 қарау)
9. Смыкова М. Р., Сохатская Н. П. Оценка привлекательности туризма Казахстана// Вестник Карагандинского университета. Экономическая серия. - 2011.–Т.4. № 64.–С.85.
10. Катон-Қарағай МҰТП және Марқакөл МТҚ арасындағы айналма жол 3D спутниктік картасы. –URL: www.google.map.com/ (12.10.2017 қарау)
11. Шығыс Қазақстан облысы Әкімінің ресми ғаламтор-ресурсы. –URL: <http://www.akimvko.gov.kz/ru/> (13.09.2017 қарау)
12. Bnews.kz жаңалықтары. –URL: http://bnews.kz/kz/news/regioni/avstriya_zhurnalisteri_shkonin_tarihi_murasi_turali_film_tusirude-2014_09_10-884253 (15.10.2017 қарау)

Г.И. Ешенкулова¹, А.Г. Гиззатжанова², А.К. Кусаинова³

¹Эксетерский университет, Эксетер, Великобритания

²³Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Особенности развития туристского кластера в пограничном регионе: Австрийская дорога

Аннотация. На современном этапе развития туризма в Казахстане используется кластерный подход, который позволяет значительно повысить социально-экономическую эффективность туристской деятельности. Основой создания ядра туристского кластера в ряде проектов выступает особое территориально-географическое положение – размещение в приграничном регионе. В приграничных регионах формируется приграничный туризм, который, по оценкам экспертов, имеет значительный потенциал развития в силу высокой доступности для туристов. В связи с этим, приграничный туристический кластер в Восточном регионе нашей страны основывается на двух дестинациях, то есть предлагается объединить Катон-Карагайский государственный Национальный природный парк и Маркакольский Государственный природный заповедник в качестве одного из туристических продуктов. В результате проведенного анализа выявлена необходимость развития двух объектов (Катон-Карагайский государственный Национальный природный парк и Маркакольский Государственный природный заповедник), создав один туристический кластер, для решения которых предлагается использовать Австрийскую дорогу, для улучшения эффективности развития туристического кластера Катон-Карагайского Национального парка и Маркакольского Государственного заповедника

Ключевые слова: Концепция, граничный кластер, Австрийская дорога, кольцевая дорога.

G.I.Yeshenkulova¹, A.G. Gizzatzhanova², A.K.Kussainova³

¹*University of Exeter, Exeter, UK*

²³*L.N.Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan*

Features of the development of the tourist cluster in the border region: The Austrian road

Annotation. At the current stage of tourism development in Kazakhstan, a cluster approach is used that significantly improves the social and economic efficiency of tourism activities. A number of tourism projects to create the core of the territory occupies a special place in the geographical location of the border areas. According to experts, a viability for tourists formed under the influence of a high potential for the development of cross-border tourism. In this context, cross-border tourism cluster in the East Region of the country based on two destinations in, that is proposed to combine the Katon-Karagay State National Natural Park and Markakol State Nature Reserve as one tourism products. The analysis showed the need for the development of the two objects (Katon-Karagay State National Natural Park and Markakol State Nature Reserve), by creating a tourist cluster, for which is proposed to use the Austrian way, to improve the efficiency of development of the tourism cluster Katon-Karagay National Park and Markakol State reserve.

Keywords: Concept, the boundary cluster, the Austrian road, ring road.

References

1. Espaev S.S., Kireeva A.A. Ul'tytk klasterlerdi khalyptastyru jane damyту tuzhyrymdamasy [Concept of formation and development of national clusters] - Almaty: Kazakhstan Respublikasy Bilim jane Gylym Ministriligi Gylym Komiteti, Ekonomika instituty [Institute of Economics of the Science Committee of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan]. (Almaty 2013)
2. «Kazakhstan Respublikasynyn turistik salasyn damytudyn 2023 jylga deyingi tuzhyrymdamasy» Kazakhstan Respublikasy Ukimetinin 2017 zhylgy 30 mausymdagy №406 qaulysy [The Resolution of the Government of the Republic of Kazakhstan of June 30, 2017 No 406 «Concept of Tourist Sector Development in the Republic of Kazakhstan till 2023»]. Available at: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1700000406> (accessed 12.10.2017)
3. Larionova N.A. Klasternyi podhod v upravlenii konkurentosposobnosti regiona [Cluster approach to managing the region's competitiveness], *Economicheski vestnik Rostovskogo gosudarstvennogo universiteta*. [Economic Bulletin of Rostov State University], 2(1), 22-23 (2007). [in Russian]
4. Ahmetzhanova S.B. O klasternom podhode k razvitiu otrasli [On the cluster approach to the development of the industry] *Vestnik KazGAU* [Bulletin of KazAU], №1, 57(2001).
5. Katon-Karagai audany akiminin resmi saity [Official site of Akimat of Katon-Karagai region]. Available at: www.katon-karagay.vko.gov.kz/ (accessed 11.09.2017)
6. Kropinova E.G., Mitrofanova A.V. Regionalno-geograficheskopodhod k ponyatiu «turistsko-rekreatsionnyi klaster» [Regional-geographical approach to pleasure «tourist-recreational cluster»] // *Vestnik Baltiskogo federalnogo universiteta im.I.Kanta* [Bulletin of the Baltics Federal University by I. Kanta]. №1, 70-75 (2009)
7. Boyko A.E. Formirovanie klasterov kak instrument povysheniya konkurentosposobnosti turistskih uslug: avtoref. na soisk. k.e.n. [Formation of tourist services in the formation of clusters of tools: Authors' abstracts on economics in the Candidate's dissertation], *Baltiskaya akademya turizma i predprinimatelstva* [The Baltic Academy of tourism and business]. St.Petersburg, 2011
8. «IPK International» halykaralyk konsaltingtik kompaniyasinin resmi saity [Official website of the IPK International consulting company]. Available at: www.ipkinternational.com (accessed 15.03.2016)
9. Smykova M.R., Sohatskaya N.P. Otsenka privlekatelnosti turizma Kazakhstana [Assessment of the attractiveness of tourism in Kazakhstan], *Vestnik Karagandinskogo universiteta*.